

ՈՒԹԵՐՈՐԻ ՏԱՐԻ

Տարեկան գինը 10 ռուբլ կէս տարվան 6 ռուբլ կէս տարվան 5 կոպէկով:

Թիֆլիսում գրվում են միմյանի խմբագրատան մէջ:

Օտար քաղաքացիք զիմում են ուղղակի
Тифлиса. Редакция „Мшакъ“

ՄՇԱԿ

Խմբագրատունը բաց է առաւտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի և տօն օրերէն)

Հայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով:

Հայտարարութիւնների համար վճարում են
խաբանչիւր բառին 2 կոպէկ:

„ՄՇԱԿ“

ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱ-
ԿԱՆ ԼՐԱԳԻՐ

1880 թվին

ԿՐ ՀՐԱՏԱՐԱՐՈՒ ԵՄԵՆ ՕՐ, բացի տօն և տօների հե-
տեակ օրերէն:

Լրագրի դիմող և պրօգրամման նոյն են մնում: Մենք ստանում
ենք ՍԵՓԵԿԱՆ ՀԵՌԵՐԻՆԵՐ: ՄՇԱԿԻ տարեկան գինը
10 ռուբլ է կէս տարվան 6 ռուբլ: Գրվել կարելի է ՄԻԼՅՈՒՆ
ԽՈՐԵՐԵՐԵՐԻՆ ԴԵՋ:

ԵՌԱՆՁԻՆ ՀԱՄԱՐՆԵՐԸ ծախվում են 5 կոպէկով հատը:
Օտար քաղաքացիք պէտք է զիմել հետեակ հասցեով: ТИФ-
ЛИСЬ Редакция „Мшакъ“.

Խմբագիր—հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐՇՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱՅԻՆՈՒԹԻՒՆ

Դարձեալ մի չարագործութիւն: Ներքին
տեսութիւն: Մի դատարանութիւն: Նամակ
ընտանիք: Նամակ բազմութիւն: Նամակ
պոլից: Ներքին լուրեր: Մշակութիւն: Հեռագրութիւն:
—Հայտարարութիւններ: Բանասիրական: Հայ
երիտասարդութիւն:

ԴԱՐՁԵԱԼ ՄԻ ԶԱՐԱԳՈՐ- ԾՈՒԹԻՒՆ

Մեր այսօրվայ համարում ըն-
թերցողը կը կարգայ Ս. Պետեր-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԻՒՆ

Հիմա մտնեք մտաւորական աշխարհը, տես-
նեք, ինչ են չինում գործերը, ուսուցիչները,
արտիստները, և առհասարակ այն երիտասարդու-
թիւնը, որ ներկայացնում է թիֆլիսի մեր ինտելի-
գենցիան:
Ես մի առանձին բաւականութիւն եմ զգում,
երբ այժմ պէտք է նկարագրեմ կեանքը այն երի-
տասարդների, որոնք յանձն առնելով ամեն տե-
սակ գոհարներով ինքները, որոնք համբերելով ամեն
տեսակ հալածանքների, պատերազմում են արգել-
ների դէմ, գործում են, աշխատում են, թէ և ա-
ռանց խրախոյս և միտքով զոհակալութիւն գտնելու ամ-
բողիք, բայց դարձեալ լի հաւատքով կրկնում են.
«Ապագան մեզ է պատկանում: Այդ յոյսը լցնում է
նրանց սիրտը մի սրբազան հպարտութեամբ, և
իրանց աղքատութեան մէջ խիստ զգուշացնող
նայում են մօտից անցնող բուրժուային, որ փա-
ռաւոր կառքի մէջ նստած, թնդեցնում է թիֆ-
լիսի փողոցները:

Առանձին ուղարկութեան արժանի է այն երիտա-
սարդութիւնը, որ պարտւում է այս և այն խում-
բագրատան շուրջը: Դրանք կազմում են տարբեր
չլիաներ, որ որոշվում են իրանց յատուկ առան-

բուրդից և Մօսկվայից ստացած
հեռագիրը որ անյայտ չարագործ-
ներ զարմեալ փորձ են փորձել
Նորին Կայսերական Մեծութեան
կեանքի դէմ սարսափելի մի չա-
րագործութիւն անելու: Երևում
է որ երկաթուղու դժի տակ մի
ճայթող նիւթ էր թաղված և
այն գնացքը, որով ուղևորվում էր
թագաւոր Կայսրը Ս. Պետեր-
բուրգից Մօսկվա, պէտք է օդի
մէջ ճայթէր, բայց բաղդի բեր-

դութիւններով: Ես ոչ մի լրագրի ուղղութիւնը,
լաւ կամ վատ կողմերը չենք հաշուելու. նպատակ
չունեմ. ես պիտի վեր առնեմ գործիչներին
միայն:
Խաբանչիւր սերունդի համար թանկ է ժամա-
նակի մի որոշ չըջանք: Ես երբեք մտածեալ չեմ
կարող 72 թւականը, երբ սկսվեցաւ հրատարակ-
վել Մշակի լրագիրը: Ինչ կեանք էր տիրում այն
ժամանակ թիֆլիսում, ինչ դրութեան մէջ էր
գաւառների վիճակը: Սեմյոն տեղ տիրում էր
մի տեսակ անշարժութիւն, մի տեսակ թմբ-
րութիւն, մի տեսակ մեղեդիութիւն: Զանկարծ,
կարծես մի դիւթական գաւառների հարու-
ածքից, զարթեցաւ կեանքը: Ոչ ոք չէր հա-
ւատում, թէ այսպէս կարող էր լինել: Հաւա-
տում էր միայն երիտասարդների մի փոքրիկ
խումբ: Ես յիշում եմ այն գեղեցիկ տարիները,
այն հրաշալի գիշերները, երբ այդ խումբը հա-
ւաքված խմբագրատան մէջ կարդում էին, ծխում
էին և վիճում էին: Մեզանից շատերը հագնեցին
չապիկ չունէին, մտնում էին այնտեղ բուրժուային
պատահաբար կոչվելով: Երիտասարդներ, մենք
ամենքս էլ ֆատալիստի յուսով հաւատում էինք,
թէ կը տիրապետենք մի մեծ ապագայի:
Այդուրէմ այս լրագրի շուրջը խմբակեցաւ համալ-
սարանական դիպլոմատիկ երիտասարդու-
թիւնը: Բայց նրանք չուսում ջրուկեցան, կարծես
թէ, գործը խորթ թւեցաւ իրանց: Նրանք
չը հաւատալով այս լրագրի ձախտագրին: Մնա-
ցին դիպլոմից զուրկ ինքն ու ինքը, ինքնա-
կրթութեամբ զարգացած մանկտիւն, անաշխու-
թիւնների տակ ճնշված, ամեն տեղից հալածված,
բայց դարձեալ իր փնտրութիւնը պահպանած մանկ-

մամբ Նորին Մեծութեան գնաց-
քը անփնաս անցաւ, իսկ ճայթու-
մը պատահեց լրացուցիչ գնացքի
անցնելու ժամանակ, որի մէջ գը-
տնվում էին թագաւորի ծառա-
յողները և մասնաւոր ճանապար-
հորդները:

Մի բանի վազոններ բեխնե-
րից դուրս եկան, բայց մարդիկնե-
րից ոչ ոք չը վնասվեց:

Արեմն մի տարվայ մէջ ահա
թագաւորի դէմ չարագործու-
թեան երկրորդ փորձ:

Նշանաւոր է թագաւոր Կայս-
րի Մօսկվայի Գեորգեան դահլի-
ճի մէջ ասված ճառախօսութիւնը:
Նորին Մեծութիւնը վերջացրեց
իր խօսքը ասելով: «Ես դիմում
եմ ձեզ և բոլոր բարեմիտ մար-
դիկներին չարութիւնը ոչնչացնե-
լու համար, որ խոր արմատներ է
գցել, Ես դիմում եմ մանուկների
ծնողներին. տարէք նրանց ճըշ-
մարտութեան ճանապարհով, որ-
պէս զի պատրաստէք նրանցից ոչ
թէ չարագործներ, այլ օգտակար
գործողներ և Ռուսաստանի իս-
կական քաղաքացիներ:»

Մեր երեկվայ յօդուածում
խօսելով Ֆրանսիայի և եւրօպա-
կան միւս երկիրների մասին, մենք
ցոյց տուեցինք ինչպէս Ֆրանսիան

խաղաղ ճանապարհով զարգանում
է, գործում է, աշխատում է և
հարստանում է:

Ռուսաստանը ներկայ Կայս-
րի թագաւորութեան սկզբից
նոյնպէս զարգանում է խա-
ղաղ ճանապարհով: Բայց գտն-
վում են մարդիկ, ի հարկէ ժողո-
ւրդի մէջ փոքրիկ սակաւամասնու-
թիւն կազմողներ, որոնք իրանց
բունի գործերով և չարագործու-
թիւններով երազում են ամբողջ
պետական կարգը տալիս ու վրա
անելու:

Վերջապէս երբ պէտք է հաս-
կանան ռուսաց նիհիլիստները, որ
ոչ մի երկիր, ոչ մի պետութիւն
չէ կարող զարգանալ այդ տեսակ
չարագործութիւններով, այլ պե-
տութեան կեանքի զարգացումը
պէտք է լինի յաջորդական և կա-
նոնաւոր:

Միայն աշխատանքով, կանոնա-
ւոր զարգացմամբ, խաղաղ և օրի-
նական ճանապարհով կարելի է
նպաստել մի երկրի պետական
կեանքի բարոյական, մտաւոր և
տնտեսական կանոնաւոր և ան-
ընդհատ առաջադիմութեանը:

Գ. Ա.

տին: Ահա այդ ուժերը իրանց ուսերի վրա բարձ-
րացրին Մշակին՝ զրօշակը:

Հին Մեղրուտ այն ժամանակ նմանվում էր մի
մաշված և ջարդված սալակի, որին ճանչնում
բայր է տալիս մի ուժեղ մարդ: Սալակաբլբ քոյ-
րովին յուսահատված, մոլորված, և կէս ճանա-
պարհի վրա կանգնած, մտածում էր. «Տիկայ
դէպի որ կողմը ջրեմն:—Մշակից» բաժանված
խումբը այս դրութեան մէջ գտաւ մաշված սալակը:
Նրան նորոգեցին, կարկառեցին և սկսեցին
մի և նոյն ճանապարհով յառաջ ջրել...:

Երիտասարդութեան աշխատանքը սուրբ է ինձ
համար, որովհետեւ նոր կեանքի և նոր գործութեան
արտադրութիւն է: Ես Մեղրուտ ուղղութիւնը
քննադատեցի ուղարկելու չունեմ. այստեղ նորայէս
գործում են մանուկ ուժեր: Բայց պէտք էր ի նկատի
առնել այն մեծ վերանորոգի խրատը, թէ ճոր
գինին պէտք է նոր տիկի մէջ ածել. եթէ տիկը
չիմ է, կը պատուի, և գինին վիթվեղով, կը
ոչնչանայ...:

Թէ ինչ կեանք էր տիրում Մեղրուտ խմբա-
գրատան մէջ, այդ մասին ոչինչ տես չեմ կարող,
որովհետեւ նրա շրջանի մէջ երբեք չեմ գտնվել:
Բայց այսքան յայտնի էր, որ Մեղրուտ չըջա-
պատում էր համալսարանական և արդւոյտի կող-
մից փաթիլ ի շատէ ապահովված երիտասարդու-
թիւնը, որոնք չէին կրում կեանքի այն տաժանու-
թիւնները, որոնք դէմ ստիպված էին պատերազ-
մել Մշակին աշխատակիցները:

Եւ այսպէս, համալսարանականները հեռանալով
Մշակից, ասպարէզը մնաց ինքնուրուշին: Այդ
լրագրի խմբագիրը խիստ ճշտ համեմատութիւն
արեց, թէ նա թողնէր զվերինին և փաթիլեցինե-

րին, և իրան չըջապատեց հասարակ ձևորոշներով,
—ժողովրդի չը փչացած գաւառներով: Բայց պէտք
էր ցոյց տալ հասարակութեանը, թէ այդ իրավօրի
զուրկ ուժերով կարելի էր կապել մի նոր չիօսա-
գործիչներ: Ես չեմ դրած էին ահագին դժուարու-
թիւններ անաղին պարտականութիւնների հետ:
Հողը միանգամայն խոսկանացած էր: Աշխատանքի
բաժանութիւն չը կար: Ուղղում եմ ասել, չը
կային ուրիշ օրգաններ, որոնք իւրաքանչիւրը յանձն
առնելով մշակութեան մի ճիւղը, սկսէին աշխատել:
Մեղրուտ խիստ ծով գործակից էր, նոր բան ար-
դիւնաբերել չէր սիրում, իսկ Արարատի, շէշա-
կական Աշխարհի և Վայոց ձորի մասին խօսելն ան-
գամ աւելորդ է: Բայց հասարակութիւնը մտաւոր
մոտեց էր պահանջում: Եւ այս պատճառով Մեղ-
րուտ ստիպված էր իր թերթերը բնականորեն
ամեն տեսակ նիւթերով: Պարզիցիտիկան և բն-
կարկառական ձեռք ձեռքի տուած էին ընթա-
նում: Վիպասանը նկարում էր պատկերներ ժողո-
ւրդի կեանքից, ցոյց տալով նրա տեղը այլանդա-
կութիւնները: Տնտեսագէտը հարուածում էր ան-
խիղճ վաշխաւորի և հարստահարի կապիտալիս-
տի յարաբերութիւնները մշակ դասի հետ: Մօրա-
կիստը խորտակում էր այն սև նախապաշարմունք-
ները, որ ծանրացած էին ամբողջ հոգու վրա, և
մատուցանում էր բարոյական նոր մոտեցում: Առողջ
խօսքը բղկում էր կենդանի աղբիւրից և տարա-
ծում էր դէպի ամեն կողմ նոր մտքեր: Արիտ-
կական օգին գործում էր իր անհնապ անգլիո-
թիւնը: Նա մտնում էր հեղինակի կարիքներ,
վաճառականի խառնվել, արհեստավորի գործա-
րանք, ծառայողի առեւտր, դիւղացու խրճիթը,
մեծատան սպօնը, վարձատրուի դպրոցը, կղերի

ՄԻ ԴԱՍԱԽՈՍՈՒԹԻԻՆ

Եւ երբէք չեմ կարող մոռնալ այն աղվալ
 ժողովները, որ կազմուեմ էին այդ լրագրի խմբագրատան մէջ մի քանի տարի առաջ: Եթէ ես ունեցի եւ իմ կենքըմ մի քանի օսկի բողբոջներ, դրանք պատկանում են այն ժամանակին: Եղողները մէջ ոգևորված են բարբոթված վիճաբանութիւններով տուեմ էին շատ անգամ մինչև գիշերվայ ժամը երկուսը: Վերջիկ, բոլոր նիւթակեր միջոցներէք զուրկ, բայց բարոյապէս հարուստներ քրազրուեմ էր հսկայական պրօեքշններ Այդ զոն-քիշտութիւնը, երեսակայութեան ատենդային բարբոթումը, թէն մասամբ ծծողելի բայց գեղեցիկ էր, որպէս մանուկի տիպար, արտայայտութիւն է նոր սկզբի կանքի: Իդէները խորքի արեցեցութեան մէջ, ասեն մի երկտարր մոռնում էր իր վիճակի տաժանութիւնը մտածում էր, վիճում էր հասարակաց բարորթեան մասին: Կէս գիշերք յետոյ նիտու վերնում էր: Խումբը ցրու էր գալիս բուլվարներ վրա, երբ բոլոր հիւրանոցները փակված էին նուս: Բայց դարձաւ խուլ ե անապատացած ժողովները մէջ շարունակվում էր ընդհատված ճաբանութիւնը: Այն ժամին, երբ բախտաբար թիֆլիսցիներ հանգստանում էր իր փառաւոր քրանի մէջ, մեր կիսամերկ շրջմովիները, Գլխակի Պրօսպեկտի սայերը գրգռելով, ընհան

ՆԱՄԱԿ ԵՐԵՒԱՆԻՑ

Յիշեալ երևոյթի պատճառը կարելի է հնչեալով բացատրել: Ահնհրքելի է, որ մեր մաշկարգացման և ռուսներին մէջ կայ մի ներքին 40 և 60 թւականները առեցին Ռուսաստանի ամեն:սերելի գրողներին: Նրանից յետ

Իսկ այդ պահից էլ արտաքին հանգամանքները
 պէս նպաստէին նոր գործերի յայանպետեան
 հասարակ գրականական երկտապարգոթիւն
 քառ է լինում: Քաղցածութիւնը թէ՛ Է մի
 դորութիւն է տալիս տաղանդին, բայց միւր

Յովհաննէս—Յեթում

ՆԱՄԱԿ ԲԱԳՈՒԻՑ

12 նոյեմբերի

րութիւնները լինում են տոկոս: Թէև պատահա-
հաճախ է, որ մի քանի տարի անց ծախսերը
են համարիտ երկաթի բնառորոթիւններ: Եւ
նաչու՛մ եմ մէկին, որ ամեն տարի գրում է
կամ երկու մէկ պ յաճախութեամբ փակում է
գրասենյակի արկղիկի մէջ: Բայց նա չստանա-
լով օրեկան ծխելու պապիրոսի փող չտան: Մի
նաւոր ամսագիր կարող էր նպաստել նոր
ուժերի զարգանալուն: Եւ այս պատճառով ձե-
ռին հրատարակութիւնը սկզբում ուրախութե-
նով շնորհակալ մնալով ամենի կողմից, մասնաւոր
այդ ամսագրի խմբագրի առաջին օրինակը եւ
որ սկսեց վարձատրել իր աշխատակիցներին,
սպասում յայդ չը պատկեցան: Որովհետեւ ձե-
ռին խմբագրատան մէջ հաւաքեցան մի քանի
ուժերը, — խմբագմանիւնները, կոմպիլատորները,
խօսօգնները, մաշված թեմաները նորից ծախ-
վելու անհրաժեշտ էր, օտարականները արձանագրութիւն
արտագրող և գերեզմանատներին մէջ թափա-
լացալ կենդանի մարդիկ չը տեսնող ճանապարհ-
ները, — իսկ ինքնուրոյն բաներ գործողը, կեն-
տիւթերի մասին գրողները՝ խիստ սակաւ մտա-
նաւագրին խմբագրատան մէջ: Եւ այս է պա-
ռը, որ «Գործք» ներկայացնում է կատարելի
Մատիւնանի խառնութիւն, այսինքն մի մարդակ
վաճառվում են գլխաւորապէս մաշված հնու-
մի քանի թարմ ապրանքներ: Զեռ: Կարծեմ
այս ամսագիրը մի առաջադրած (заказной) հը-
րակութիւն լինէր, որի ուղղութեանը, երեքի,
խմբագրին էլ չէ հաւատում...

(Կր չարունակի)

ներ, որոնք օրը կիրակի լինելով վերջին մօղայով հազնված ման էին զայն քաղաքի զիտաւոր հրապարակում։ Սրանց տեսնելով մի հայ ծերունի, կարծեմ Եւրոպական, ձերմակ մօրուքով և պատկառելի դէմքով մօտեցաւ հետեւեալ խօսքերով։ «Աղաներ, ի սէր Աստուծոյ, գնում եմ խոտէրն մօտ, մի քանի շաշի տուէք, որ ճանապարհին խաղճեմ։ Ինչո՞ք ձերունի երեւի բոլորովն փտտա՞ն լինելով, որ անկասկած մի բան կը ստանայ, ձեռք պարզեց դէպի երկտասարդները։ Սրանից մէկը թթված դէմքով դարձաւ դէպի նրան օգնութեան փոխարէն հետեւեալ խօսքերով։ «Թա վեր պէն ընիս հօգիւր գուս կը կեայ, խէքս ծօլութիւն անում։ Եւ, հաւայի օտիլի սովորաւորս հա, քինա, քինա, կորիւր հեռացիր»։ Երբեքն լուսու մուսն հեռացաւ, իսկ երկտասարդները շարունակեցին իրանց զգուշ ծրարը։

Սակայն այդ ամենը այսպէս տեսնելով չէ կարելի չը դարձնաւ, որ այժմ եւ անդադար հեղեղի նման թափվում են այստեղ բազմաթիւ հայ գիւղականներ, գլխաւորապէս Եւրոպական և Նիւ Ենքայի գաւառներէն։ Այդ գիւղացիները շատին են հաւատացնում, որ իրանցից ամեն մէկը իր հայրենիքում ունի մի կտոր հող և նրա վարելու բոլոր պիտոյքները և գուցէ շատերն էլ նրանցից տաճարապետի լաւ կարող են ապրել իրանց հայրենիքում, քան թէ մի ուրիշ տեղ։ Բայց մենք չը գիտենք՝ ինչն է ստիպում այդ խեղճներին թողնել իրանց երկիրը և ընտանիքը և թափառել ուրիշ երկրներում։

Ով կարող է, թող այդ հեղեղի առաջն կապէ, իսկ մենք այսքանս միայն, այստեղի մշակների դուրս թափում մասին ընթերցողին մի որոշ գաղափար տալու համար, բաւական համարելով, հարկաւոր ենք համարում մի քանի խօսք էլ Բագուի հայ երկտասարդութեան վերաբերմամբ ասել։

Բարոյական տեսակէտից նայելով հազիւ թէ, մեր կարծիքով, Անդրկովկասի մի օր և իցէ ուրիշ քաղաքի հայ երկտասարդութիւնը, նոյն անախորժ, նոյն զգուշի դուրս թափում մէջ լինի, որի մէջ գտնվում է այժմ Բագուի երկտասարդութիւնը։ Առհասարակ հին սերունդը մեզ այնքան չը պէտք է հետաքրքրէ, ինչքան նորը։ Հինը չուտով կը գնայ, կը հեռանայ անպարկիշ, իսկ նրա տեղը պիտի բռնէ նորը, այսինքն այժման երկտասարդութիւնը։ Այս վերջինից է կախված մեր ապագայ հասարակութեան ուժերը, ուրեմն սրանից պէտք է սպասել ազգի համար լաւ կամ վատ գործունէութիւն։ Այս մասին մենք համարձակվում ենք ասել, եթէ ամենայն տեղ հայ երկտասարդութիւնը մի և նոյն ոգով է մեծանում ինչպէս Բագուին, ուրեմն խեղճ մի ազգ, իրաւ կորած է նա. իսկ եթէ ոչ, գոնեա խեղճ Բագուի հայ հասարակութիւնը։ Առաջին անգամ, երբ մի օտարաքաղաքացի տեսնէ Բագուի հայ երկտասարդներին, նա խորհելով նրանց արտաքին տեսքով, նրանց հայուստով և վերջապէս նրանց մի քանի բառերէն կ'օտարանա, անախորժ և զմայլվի և գուցէ կը նախանձի, որ իր քաղաքի հայ երկտասարդները նրանց նման չեն։ Բայց երբ մի քանի օր, կամ մի քանի շաբաթ խօսի, ապրի նրանց հետ, այն ժամանակ նա անշուշտ կը փոշմանէ իր նախկին կարծիքի համար։ Կս չեմ խօսում այն երկտասարդներին մասին, որոնք բարձր ուսում են ստացել և իսկապէս չարէն էլ նրանց մասին խօսել, որովհետեւ նրանք արդէն խառնվել ու ձուլվել են օտարազգաց հետ։ Նրանց համար էլ կարծես թէ, ոչ հայրենիք, ոչ ազգային լեզու կայ և ոչ էլ միջնակ անգամ ազգային եկեղեցի։ Նրանք չեն էլ կամենում հայի անունը լսել, որովհետեւ իրանք իրանց հայ չեն հայտնում։ Բայց առաւել ուշադրութեամբ արժանի է մի ուրիշ կարգ երկտասարդներին, այդ վաճառականները, պրիկաչիկներ և զրադիրներն են։ Վաճառական երկտասարդը բացի արտաքին ձևերից, կուրքէն հետեւում է իր նախնիքի արարմունքին։ Նա իր հօր կատարելատիւն է. նա մի և նոյն բուրժուան է, ինչպէս իր հայրը։ Նախապարտնաւորներն մէջ թաղված լինելով, նոյն հայացքով ունէ կեանքի վրա, ինչ հայացք ունէր հայրը։ Իսկ ինչ վերաբերում է պրիկաչիկներին, սրանք ինչպէս ամենայն տեղ, նոյնպէս և այստեղ իրանց տիրոջ ստրուկներն են։ Այստեղ պրիկաչիկը իր տիրոջ համար կատարեալ մի անկաշտ մեքենայ է, խօջէնը ինչպէս հրամայէ, պրիկաչիկը ձորաւային խոնարհութեամբ նրա հրամանները պարտաւոր է կատարել, հակառակ դէպքում նրան գուրս կը բերեն խօջէնի մազալիկից։ Ուրեմն այս կարգի երկտասարդներից զփուր է մի որ է ինչ ինքնագործունէութիւն պահանջել, որովհետեւ նրանք միանգամայն, գուցէ ակամայ ծառայելով ուրիշի ճեպին, չեն կարող ոչինչ գործել։ Դաւանանք գրադիրներին։ Սրանց հետ հանաք աշն խօ չէ կարելի, սրանց հետ հարկաւոր է զգուշութեամբ վարվել, որովհետեւ սրանք, իրանց կար-

ծելով, մեր քաղաքի մէջ ամենալուստարեակներն են և այս մասին ուրիշ վրա բարձրից են նայում։ Այս պարոնները լուսաւորութիւնը բոլորովն ուրիշ կերպ են հասկանում. սրանց համար ով որ բարակ ձեռնոցներ, զիտարի և քթի վրա անոցներ ունէ հազած, նա է լուսաւորվածը, իսկ բարոյապէս և մտաւորապէս զարգացած արանց համար ոչինչ նշանակութիւն չունի։ Մոռացայ ասել, որ թղթախաղը և Բագուի պատմութիւնները ճշգրտութեամբ կատարել են գրանց մէջ ընդունված են իրեն սուրբ պարտաւորութիւններ։ Սրանցից ով որ կամենում է թուղթ խաղալ, կարող է գնալ քաղաքի զիտաւոր հրապարակից ոչ հեռու գտնվող մի տուն, որտեղ կայ մի սենեակ, որի տէրը նոյն իսկ պատմիկ պիտեցներին է, մի բարեխիտ հայ երկտասարդ. սա կրկնապէս կընդունէ նորան, իսկ վերջը իր ծնողաց օգնութեամբ փողերը ձեռից առնելով, մի լաւ կը ծեծէ խեղճ հիւրին և բաց կը թողնէ։

ՆԱԽԱԿ ԱՆԷՔՍԱՆԻՐԱՊՈՒԻՑ

14 նոյեմբերի

Մեր անցեալ նախկին մէջ (Մշակի № 193-ի) ասացինք, որ Ալեքսանդրապոլի հայ-կաթոլիկաց հոգևոր ուսումնարանում չեն աւանդում ոչ ազգային պատմութիւն, և ոչ բնական և աշխարհագրական պատմութիւններ։ Այժմ մի քանիսն այն կարծիքն են յայտնում, որ յիշեալ առարկաները թէ և ամենակարեւոր և միանգամայն անհրաժեշտ ուսանելի առարկաներ են, բայց ուսումնարանի նիւթական անապատով դուրս թափում նայելով, չէ կարելի իրաւաբանորէն առարկաներ համար առանձին առանձին ուսուցիչներ վարել, իսկ մի քանիսն էլ համարձակվում են ասել որ մեզ ինչ հարկաւոր է հայոց պատմութիւն և աշխարհագրութիւններ... թող հայը ուղիղ իր ազգի պատմութիւնը, իսկ մեզ, ֆրէնչիկներին (!) համար ինչ հարկաւորութիւն ունենա... Այդ երկու կարծիքներից մենք առաջինի հետ համաձայն ենք, եթէ ընդունենք յիշեալ ուսումնարանը որպէս Սեւրկիւմիական հայ-կաթոլիկաց ուսումնարան՝ ուրեմն, պէտք է վերաբերել բոլոր Անդրկովկասի հայ-կաթոլիկներին։ Բայց մենք ցանկւով ասում ենք, որ Անդրկովկասի հայ-կաթոլիկները բոլորովն անտարբեր են դէպի յիշեալ ուսումնարանը։ Անդրկովկասի հայ-կաթոլիկները ուսումնարանում դիմում են յիշեալ ուսումնարանը միայն այն նպատակով, որ ապագայում արժանանան քահանայական պաշտօնին։ Եւ այդ պաշտօնը Անդրկովկասի հայ-կաթոլիկներին մէջ միայն հեղատութեամբ հարստանալու միջոց է։ Ով որ փոքր ի շատէ ծանօթ է հայ-կաթոլիկներին ներկայ կեանքի հետ, նա չուտով կը համոզվի որ քահանայական յարգն և պատիւը համեմատելով հայ-լուսաւորական քահանաների հետ, հայ-կաթոլիկներին մէջ շատ պատկառելի է։ Եւ դրա պատճառը պէտք է որոնել կրօնախրատական մէջ։ Իսկ ժողովուրդը հանդարտ և հանդիսատ ասում է, եթապէս և ինչ մեր ուսումնարանը լաւ է, որովհետեւ համարեա ձրի է և որ աւելի լաւ է, որ փոքր են կարողում և շատ սովորում։ Մենք չենք կարող ասել թէ վատ են սովորում, որովհետեւ սովորում են մի անձնանուէր ուսուցիչ, հայր Ա. Վ. Արարատեանից, որի ժրջան աշխատութիւնները, և ամենանուէր ծառայութիւնները չէ կարող ոչ որ ուրանալ։ Բայց միջով հարկաւոր է արդե՞ր մի քանի առարկաների դասաւորութիւնը յանձնել մի անհոգի, որը բացի իր պարագմունքից ունի և անհամար պաշտօններ։ Այդ մեր կարծիքով շատ ծանր է։ Մենք հայ-կաթոլիկներ, եթէ ցանկանում ենք որ ունենանք այնպիսի քահանաներ, որոնք բացի ժողովուրդին հոգևոր կերպովոր տարուց, ծանօթացնէին նրան իր ազգութեան հետ, ժողովուրդի ուշադրութիւնը իր անցեալի և ներկայի վրա դարձնէին, ազնուաշնչէին նրա սիրտը ազգապիտանութեամբ, վառէին նոյն մէջ ազգապիտան, և հայրենասիրական կրակ, և որ ամենացանկալին է հասկացնէին ժողովուրդին ազգութեան և կրօնի, այդ երկու գաղափարների զանազանութիւնը։

Ան թէ ինչու էինք ասում, որ ազգային պատմութիւնը դասում են տնուր արկածները, որոնք տեղի ունեցան մեր արդի պատմութեան մէջ։ Մի լաւ դաս թող լինի Հաւթի բուրժուականութիւնները, և Հաւթի տարած ամօթալի մրցանակը։

Հայ-կաթոլիկ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Պ. Գ. Վաղեանց խնդրում է մեզ տպել հետեւեալը. «Եւ քանակազորածաշայստանը Բերլինի կոնգրէսի ժամանակ» արձանը դեկտեմբերի 10-ին վիճակաւոր պէտք է հանվի ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ։ Ինչպէս որ եմ նոյն պարոններից, որոնց ծօտ գտնվում են ստորագրական թերթերը շտապեն վերադարձնել նրանց միջնակ նոյնիմբերի վերջը։»

ԱԼԷՔՍԱՆԻՐԱՊՈՒԻՑ մեզ հաղորդում են, որ տեղական հայ կաթոլիկներին ուսումնարանում ուսուցանելու հետեւեալ կարգով են հաստատուել։ Այս խօսքերին հետեւեցին երկարատեւ և անվերջ ծափահարութիւններ։ Շատերը բաց էին լինում։ Մի խօսքով դաշինք այնպիսի մի սրտաշարժ տեսարան էր ներկայացնում, որ անկարելի է նկարագրել։

Մեզ հաղորդում են ԱԼԷՔՍԱՆԻՐԱՊՈՒԻՑ. «Հայ կաթոլիկներին եկեղեցապատկան հողը մինչև այժմ պարագլած չէր և օտարները այդ հանգամանքից օգուտ էին քաղում։ Այժմ այդ հողը սկսել են պարագլել։»

ՄԵՐ-ՎԱՐԱՔԻԼԻՍՍԻՑԻՑ մեզ հաղորդում են, որ նոյեմբերի 18-ին կատարվել է տեղական երկուսու զարգացների բացման հանդէսը։ Տեղական քահանայ Ա. Սիմեոնեանը և ուսուցիչ պ. Ս. Տէր-Մեքենդեկեանը ճառեր են կարդացել։ Հանդէսը շատ չփեղ կերպով է կատարվել։

«ՄԵԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵՆԻՑ

Ս. ՊԵՏԵՐՈՒԹՅՈՒՆ, 21 նոյեմբերի։ «Правит. Вѣст.» հաղորդում է։ Մօսկվայի գիտնալ-նահանգապետ հեռագրում է նոյեմբերի 19-ից որ ժամը 11-ին երեկոյան, երբ Կուրսկեան երկաթուղու վրա Բոգոժեան բաժնի մէջ լրացուցիչ գնացքի անցնելու ժամանակ, որի մէջ կային Նորին Կայսերական Մեծն թեան պահապան զինուորներ, ծառայողներ և բազմա, պատահեց մի ծայլթում, որից զբնացքը բէլսներից դուրս եկաւ։ Սպրանքների գնացքը զբոսեցաւ, ճանապարհորդների երկու վազոններ ճանապարհի վրա կանգնեցան, ծայլթումից դրացաւ նոյն իսկ ճանապարհի վրա մի փոս, երկու արշին խորութեամբ, և եօթ արշին երկայնութեամբ։ Ոչինչ դժբաղդութիւն մարդիկների հետ չէ պատահել։ Տունը որից տարված է ստորերկրայ միան, գտնված է։ Անյապաղ ձեռք առնված է գտնել չարագործներին։

ՄՈՍԿՎԱ, 20 նոյեմբերի։ Նրէկ'նորից կատարեցաւ մի հրաշք, կրկին ազատվեցաւ Թագաւոր Կայսեր թանգազին կեանքը և Ռուսաստանը մեծ թշուառութիւնից և ցաւից ազատվեցաւ։ Արքայական գնացքի բարեկարգութեամբ Մօսկվա հասնելուց յետոյ, երբ ՆՈՐԻՆ ՄԵՐՈՒԹԻՆԸ բարեհաճեց ուղեւորվել դէպի Կրէմլ և աղօթում էր Վիկտոր Աստուածամոր հրաշագործ պատկերի առջև, Արքայական գնացքը լրացող շոգեկաւքի տակ, Կուրսկեան երկաթուղու վրա կայանից երեք վերստ հեռաւորութեամբ, յայտնվեցաւ ծայլթիւն. բեռնաւորված վազոն մի կողմ նետվեցաւ և եօթը վազոններ դուրս եկան րէսներէից. ոչ որ վերաւորված չէ։ Այսօր, առաւօտեան 11 ժամին նշանակված էր թագաւորի դարաւոր Մօսկվայի Կրէմլեան պալատը։ ՆՈՐԻՆ ՄԵՐՈՒԹԻՆԸ դուրս գալու ժամանակ Մօսկվայի ազնուականների ներկայացուցիչը կարգաց բոլորին լսելի ձայնով երէկոյ դարհոնքին դէպքի մասին ստացած նոր տեղեկութիւնը, որը կայծակի նման արսափեցրեց բոլորին, յետոյ պատճառեց ընդհանուր ուրախութիւն և բարձրաձայն կիցցէներն աղաղակներ։ Հաւանալի է թէ ինչ ուրախութեան և փառաբանութեան զգացմունքով հանդիպեցին Թագաւորին, երբ նա դուրս եկաւ արքունիքից։ Օրվայ 12 ժամին և 10 րոպէին Թագաւորը բարեհաճեց Վիթրիկի զաշինքը մտնել. աղ ու հաց ընդունելով քաղաքի հասարակութիւններից բարեհաճեց դուրս նայ ներկայ գտնվողներին հետեւեալ խօսքերով. «Նա ուրախանում էի տեսնել ձեզ, յիշելով ձեր հաւատարմ հպատակութեան զգացմունքները այսինի 2-սի տնուր անցքի առիթով. մի և նոյն զգացմունքները արտայայտվեցան Ինձ Ռուսաստանի ամեն ծայրերից, բայց դուք արդէն գիտէք երէկոյ պատահած անցքը. Տէրը պահպանեց ինձ և այն բոլորին, որ ինձ հետ զայն էին Մօսկվա, Ռուսաստանի հողատար լիւրեւ համար եւ յանձնեցին ինձ Նախախնամութեան ձեռքը և Աստուած պահպանում է Ինձ, բայց դաւաճանութիւնը պէտք է արժատախել լինի. Նա դառնում եմ դէպի ձեզ և դէպի բոլոր բարեմիտ անձինքը արմատացած չարութիւնը ոչնչացնելու համար, եւ դառնում եմ ծնողներին. առաջնորդեցէք ձեր մանուկներին արդարութեան և բարութեան ճանապարհի վրա, որ պատրաստէք նրանցից ոչ թէ չաւրագործներ, այլ օգտաւոր գործիչներ։» Այս խօսքերին հետեւեցին երկարատեւ և անվերջ ծափահարութիւններ։ Շատերը բաց էին լինում։ Մի խօսքով դաշինք այնպիսի մի սրտաշարժ տեսարան էր ներկայացնում, որ անկարելի է նկարագրել։

Խմբագիր—հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐՄԻՆԻՆԻ

ОБЪ ИЗДАНИИ ГАЗЕТЫ
„ТИФЛИССКІЙ ВѢСТНИКЪ“
въ 1880 году.

Съ 1-го ноября будущаго 1880 года „Тифлисскій Вѣстникъ“ будетъ изда-
ваться **ЕЖЕДНЕВНО**, не исключая ни понедѣльниковъ, ни послѣднихъ
ней, при участіи нынѣшняго состава Редакціи.

Вслѣдствіе увеличенія числа номеровъ газеты, подписная цѣна на газету нѣс-
колько измѣняется. Годовая подписка назначается: въ Тифлисъ (съ доставкой на
домъ)—12, съ пересылкою по Имперіи—13, съ пересылкою по почтовому сою-
зу—18 руб.

С Р О К И.	Въ Тифлисъ съ доставкой.		По Имперіи.		По почтовому союзу.	
	РУБЛИ.	КОП.	РУБЛИ.	КОП.	РУБЛИ.	КОП.
На 12 мѣсяцевъ	12	—	13	—	18	—
„ 6 „	6	50	7	—	9	50
„ 4 мѣсяца	4	50	5	—	7	—
„ 3 „	4	—	4	50	5	50
„ 1 мѣсяць	1	50	2	—	2	50

Иногородные адресуютъ свои требованія въ Тифлисъ, въ редакцію „Тифлис-
скаго Вѣстника“.

Въ Тифлисъ подписка принимается, кромѣ конторы газеты (Эриванская
площадь, д. № 3), въ газетномъ агентствѣ Шавердова.

Членство въ Тифлисскомъ Обществѣ любителей искусства и наукъ
состоитъ изъ слѣдующихъ членовъ:

1. Членство въ Обществѣ любителей искусства и наукъ 50 к.
2. — „ — „ — „ — „ — „ 30 к.
3. Членство въ Обществѣ любителей искусства и наукъ 40 к.
4. Членство въ Обществѣ любителей искусства и наукъ 30 к.
5. Членство въ Обществѣ любителей искусства и наукъ 10 к.
6. Членство въ Обществѣ любителей искусства и наукъ 1 — к.
7. Членство въ Обществѣ любителей искусства и наукъ 25 к.
8. Членство въ Обществѣ любителей искусства и наукъ 1 — к.
9. Членство въ Обществѣ любителей искусства и наукъ 60 к.
10. Членство въ Обществѣ любителей искусства и наукъ 35 к.
11. Членство въ Обществѣ любителей искусства и наукъ 50 к.
12. Членство въ Обществѣ любителей искусства и наукъ 1 — к.
13. Членство въ Обществѣ любителей искусства и наукъ 1 — к.
14. Членство въ Обществѣ любителей искусства и наукъ 1 — к.
15. Членство въ Обществѣ любителей искусства и наукъ 40 к.
16. Членство въ Обществѣ любителей искусства и наукъ 25 к.
17. Членство въ Обществѣ любителей искусства и наукъ 25 к.
18. Членство въ Обществѣ любителей искусства и наукъ 40 к.
19. Членство въ Обществѣ любителей искусства и наукъ 40 к.
20. Членство въ Обществѣ любителей искусства и наукъ 30 к.
21. Членство въ Обществѣ любителей искусства и наукъ 50 к.

ОТКРЫТА ПОДПИСКА

на 1880 годъ

НА ЕЖЕДНЕВНУЮ, БЕЗЦЕНЗУРНУЮ, ПОЛИТИЧЕСКУЮ И ОБЩЕ-
СТВЕННУЮ ГАЗЕТУ

„РУССКІЙ КУРЬЕРЪ“

Газета будетъ выходить ежедневно, въ форматѣ нашихъ большихъ газетъ, по слѣдующей
программѣ: постановленія и распоряженія правительства; телеграммы, обзоръ политическихъ со-
бытій и общественной жизни; обсужденіе вопросовъ дня; военныя извѣстія; мнѣнія русской и ино-
странный печати по данному вопросу и сущность руководящихъ статей; иностранныя извѣстія по
русскимъ и заграничнымъ источникамъ; извѣстія изъ славянскихъ земель. Жизнь Россіи: наши
домашнія дѣла; корреспонденція; народное образованіе; внутреннія извѣстія; хроника; хроника
научная, литературная и художественная; театральныя и музыкальныя извѣстія; судебная хро-
ника. Историческій листокъ; разныя извѣстія; биржевыя, желѣзно-дорожныя, торговая и др.
свѣдѣнія; справочныя извѣстія.

Подписная цѣна съ пересылкой и доставкой въ Москвѣ и на города:

На годъ	6 руб.
„ полгода	4 „
„ 3 мѣсяца	3 „
„ 1 мѣсяць	1 „

За границу плата вдвое.

ПОДПИСКА ПРИНИМАЕТСЯ: въ Москвѣ, въ конторѣ редакціи газеты „РУССКІЙ
КУРЬЕРЪ“ Столешниковъ пер., д. Рожнова; въ конторѣ изданія газеты—у Москворѣцкаго
моста, въ д. Н. П. Ланина, въ его конторѣ, и у всѣхъ извѣстныхъ книгопродавцевъ Москвы
въ С.-Петербургѣ—въ книжномъ магазинѣ Исакова и картографическомъ заведеніи Ильина.

Гл. иногородные благоволить адресовать свои требованія исключительно въ контору изданія
газеты „РУССКІЙ КУРЬЕРЪ“—Москва, Москворѣцкій мостъ, домъ Ланина, при его конторѣ.

ՀԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ ԳՐԱՄԵՆԵԱԿ

Բոլոր եւրոպական լրագրիւնների համար Կենտրոնական (Центральная контора объявлений для
всѣхъ европейскихъ газетъ въ Москвѣ, Большая Дмитровка, д. Бучумова) ԸՆԴՈՒՆ-
ՆՈՒՄ է յայտարարութիւններ ԲՈՒՈՐ ռուս և արտասահմանէն ԼՐԱԳՐԻՆԵՐԻ համար խմբա-
գրական ԳԵՆԵՐԱԿ, նշանաւոր ԶԻՋՈՒՄՆԵՐՈՎ:

Ռուսաց ամենօրեայ, շաբաթական, պատկերազարդ և ծաղրական լրագրիւնների ԳԵՆԵՐԱԿ
ԳՐԱՄԵՆԵԱԿՈՒԹԻՒՆԸ: ԱՄԵՆՈՐԵԱՅ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆ ռուս բոլոր ռուսաց և արտասահմանէն
ԼՐԱԳՐԻՆԵՐԻ հետ: Յայտարարութիւններ ընդունվում են նոյնպէս բոլոր գաւառական լրա-
գրիւնների համար: Քարգանդութիւնները ՁԻՒ են լինում: Իւրաքանչիւր յայտարարութիւն հա-
մար ԱՊՅՈՒՑԱԿԱՆ ՈՒՆ է ուղարկվում:

ՀԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԱՆՎԱՐԱ ԵՆ ԿԱԶՄՎՈՒՄ:

ԲԱԺԱՆՈՐԻՍԳՐՈՒԹԻՒՆ ընդունվում է բոլոր լրագրիւնների համար: 6-15 (4)

Գունիւրեան հրատարակի վրա, ցրիկի աջ
կողմը, բացված է մեծ թանգարան
է Ո Ր Ո Ւ Թ Ի Ն

Այս թանգարանը պարունակում է իր մէջ
հազար տեսակից աւելի առարկաներ, նրանց
թւում մինչև 500 լուսադրոշմ (стереоско-
пических) տեսարաններ:

Մուգեւում մէջ գտնված առարկաների մէջ
մանաւանդ նշանաւոր են՝ գլխաւ հաւ մե-
քենան, հնդկական խորան ծի-
ծաղեւը համար, մի արկիւղ երգող
կօլիբրիով (Թաշու), մեքենայական կուկ-
րու-թաշու, երկօսնի ֆոնօգրաֆ՝ խօ-
սող մեքենա, նշանաւոր մարդիկեանց կիսա-
ձաններ, երգող մեքենայական թաշուներ, մե-
մեղէն ֆիգուրաներ և այլն:

Մուտքի գինը 30 կ.: Երեխաները 20
կօպէկ են վճարում:

ԹԻՖԼԻՍԻ ԲՈՒՈՐ ՀԱՅ ԳՐԱՎԱՃԱՌՆԵՐԻ
ՄՕՏ ԾԱՌԱՎՈՒՄ ԵՆ

Երկու Բարեկամ: զործ Օտտակար
Ըստպակացի գ. է 25 կ.
Բրնէ վէպ Ֆրանց Հոֆմանի. գ. է 40 կ.
պապարութեան համար արդէն պատրաստ է
Ֆրանսիական մատենադիր Էմիլ Գաբորի-
ոյի «Էկոօ» վէպը, որ բաղի է 450 ե-
րեսից:

Պատրաստվում է տարագրութեան համար
Նէկպերի «Ստեփան» պոեմի թարգմանութեան հայ
թարգմանութիւնը: 2-5

ԹԻՖԼԻՍԻ ԳՐԱՎԱՃԱՌՆԵՐԸ
ԵՆ ԿԱԶՄՎՈՒՄ

Երկու Բարեկամ: զործ Օտտակար
Ըստպակացի գ. է 25 կ.
Բրնէ վէպ Ֆրանց Հոֆմանի. գ. է 40 կ.
պապարութեան համար արդէն պատրաստ է
Ֆրանսիական մատենադիր Էմիլ Գաբորի-
ոյի «Էկոօ» վէպը, որ բաղի է 450 ե-
րեսից:

Պատրաստվում է տարագրութեան համար
Նէկպերի «Ստեփան» պոեմի թարգմանութեան հայ
թարգմանութիւնը: 2-5